

Анализ вышеприведенных определений показывает, что важнейшими характеристиками инноваций является их новизна (научно-технический аспект) и коммерческий успех (экономический аспект). Коммерческий аспект определяет инновацию как экономическую необходимость, осознанную через потребности рынка. Оба этих аспекта неразделимы. Причем каждая инновация должна иметь ориентацию на конечный результат прикладного характера. Специфика инновации как товара определяется высокой степенью неопределенности при получении научно-технического результата, особым характером финансирования, неопределенностью спроса. Принимая это во внимание и опираясь на содержание рассмотренных терминов, можно дать следующее определение инновации - это процесс внедрения и использования результатов научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ, направленный на удовлетворение конкретных общественных потребностей с целью получения определенного эффекта.

Целесообразно выделить и три основные функции, которые выполняют инновации в экономической системе:

- а) обеспечение роста и качественного обновления продукции на уровне как отдельного предприятия, так и экономики в целом;
- б) осуществление прогрессивных структурных экономических сдвигов, которые касаются важнейших народнохозяйственных пропорций: воспроизводительных, отраслевых, стоимостных;
- в) реализация новейших достижений научно-технического прогресса и повышения на этой основе эффективности производства на микро - и макроуровнях.

Следовательно, инновации представляют собой важнейшую экономическую категорию расширенного воспроизводства, играющую ключевую роль в реализации структурных сдвигов в экономике, формировании народнохозяйственных пропорций и позволяют обеспечить повышение эффективности общественного производства.

Литература

1. Смит А. Исследования о природе и причинах богатств народов.- М.: Соцэкшэ, 1931. - 156с.
2. Туган - Баранівський М.І. Політична економія. – К.: Наукова думка, 1994. – 264с.
3. Шумпетер Й. Теория экономического развития: исследования предпринимательской деятельности, прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры. – М.: Прогресс, 1982. – 455с.
4. Инновационный менеджмент. Методическое пособие. Часть 1. – К.: «РАМО». – 1991. – 112с.
5. Хучек М. Инновации на предприятиях и их внедрение.- М.: Луч, 1992. – 148 с.
6. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Общ. ред. и вступл. Б.В. Сазонова. - М: Прогресс, 1990. - 296 с.
7. Уткин Е.А., Морозова Н.И., Морозова Г.И. Инновационный менеджмент. - М.: АКАЛИС, 1996. - 243 с.
8. Теория и механизм инноваций в рыночной экономике / Под ред. проф., д.э.н. академика РАЭН Яковца Ю.В. – М., 1997. – 183 с.
9. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения: Избр. тр. / Сост. Ю.В. Яковец. - М.: Экономика, 2002. - 767 с.
10. Нельсон Ричард Р., Уинтер Сидней Дж. Эволюционная теория экономических изменений: Пер. с англ. – М.: Дело, 2002.– 536 с.

УДК 658.783.12.122

О.І. Авраменко, асистент,
Ю.В. Синяговська, студент, Ю.М. Віденко, студент,
Кременчуцький державний політехнічний університет

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЗАПАСІВ

Для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємств всіх форм власності та галузей економіки використовують виробничі запаси. Вони є складовою частиною групи матеріальних ресурсів та займають особливе місце у складі майна підприємства та у структурі витрат. Оскільки запаси досить швидко можуть бути перетворені на гроші, їх відносять до складу оборотних активів.

В структурі витрат на виробництво продукції промислових підприємств матеріальні витрати, як правило, складають 50-70%, що зумовлює їх вплив на величину собівартості продукції та рівень

фінансових результатів. Таким чином, для досягнення ефективної системи господарювання необхідно особливу увагу приділяти обліку матеріальних цінностей на підприємстві, правильності їх оцінки при надходженні та вибору методу списання запасів при вибутті.

Теоретичні аспекти поняття запасів та ведення їх обліку на підприємствах розглянув у своїх працях Бутинець Ф.Ф. На його думку, “важливе значення має оцінка запасів при їх вибутті, так як саме тут виникають проблеми з вибором варіанту, з врахуванням впливу оцінки на вартість продукції, що виготовляється, ціну готових виробів, попит споживачів і розмір прибутку” [1, с. 289]. Особливості оцінки матеріальних запасів були досліджені Л. Баранівською. Вона дійшла висновку, що “Практичний інтерес для підприємств хлібопекарської галузі становлять методи середньозваженої собівартості та ФІФО” [2, с. 45]. Проблеми визначення запасів та їх раціонального використання були розглянуті Басенком О.В., який вважає, що “запаси посідають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності при визначенні результатів господарської діяльності та при висвітленні інформації про його фінансовий стан” [3, с. 119]. Класифікація запасів, особливості їх обліку при надходженні та вибутті, а також проблеми вибору раціонального методу оцінки запасів досліджено Лишиленко О.В. Автор дійшов висновку: “З метою забезпечення безперервної діяльності підприємства воно повинно бути забезпечене тими або іншими матеріальними запасами” [4, с. 110].

На сьогоднішній день питання оцінки матеріальних цінностей є досить актуальним, оскільки вона відіграє значну роль у формуванні облікової політики підприємства. Тому метою написання статті є аналіз оцінки запасів при їх вибутті в умовах коливання цін та рівня інфляції. Від правильності вибору методу оцінки запасів залежить об’єктивність (реальність) даних про отриманий підприємством прибуток, оскільки неправильно вибраний метод списання в умовах збільшення або зменшення ринкових цін на ті чи інші запаси може призвести до завищення або заниження оподаткованого прибутку підприємств.

Правильність оцінки матеріальних цінностей при їх надходженні та вибутті залежить від ефективності системи ведення бухгалтерського обліку, організації систем контролю та управління запасами. Облік запасів на підприємстві, як правило, є досить трудомістким, оскільки до складу запасів можуть входити десятки та сотні видів найменувань, а отже цей процес потребує багато часу та значних затрат праці. Таким чином, зважаючи на те, що кожне підприємство має право самостійно обирати метод списання запасів, на бухгалтера покладено відповідальність вибрати саме той метод, який дасть змогу оптимізувати затрати праці та спростити облік запасів.

Кожен з методів оцінки запасів при їх вибутті має свої переваги та недоліки, а тому перед підприємством постає задача вибору такого методу, який би найбільше відповідав його потребам: не завищував фінансових результатів діяльності; не занижував собівартості готової продукції; був простим та легким у застосуванні.

Порядок оцінки і обліку запасів регулюється П(С)БО № 9 „Запаси”. Відповідно до п. 4 П(С)БО № 9 «запаси – це активи, які зберігаються для наступного продажу в умовах звичайної господарської діяльності; перебувають в процесі виробництва з метою наступного продажу продукту виробництва; зберігаються для споживання при виробництві продукції, виконанні робіт і наданні послуг, а також для управління підприємством» [5, с. 33]. Таким чином, визначившись з поняттям запасів та прослідкувавши їх рух на підприємстві, можна дійти висновку, що оцінка матеріальних цінностей здійснюється на таких етапах бухгалтерського обліку: при надходженні запасів на підприємство, при вибутті запасів, на дату балансу. Під час надходження запасів на підприємство основним завданням бухгалтера є правильне визначення їх первісної вартості, враховуючи джерела надходжень, а при списанні – вартості вибувчих запасів [1, с. 285].

Отже, достовірність оцінки запасів залежить, в першу чергу, від знання бухгалтером нормативної та законодавчої бази бухгалтерського обліку та його компетентності. Оскільки на даному етапі обліку на бухгалтера покладено велику відповідальність, для правильності здійснення обліку цих операцій він повинен чітко розуміти, що відноситься до категорії запасів, як визначається їх первісна вартість. к правило, при визначенні первісної вартості запасів, які надійшли на підприємство, проблем не повинно бути. Складніша ситуація виникає під час їх списання у зв’язку з реалізацією або відпуском у виробництво. При вибутті запасів підприємство зустрічається з проблемою вибору методу їх оцінки, оскільки це є одним із основних факторів впливу на рівень собівартості продукції, ціни продукції та в кінцевому результаті на розмір прибутку та величину податку на прибуток підприємства. За даними П(С)БО № 9 п. 16 при відпуску запасів у виробництво, реалізації та іншому вибутті їх оцінка здійснюється по одному з наступних методів: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів, середньозваженої собівартості; собівартості перших за

часом надходження запасів (ФІФО), собівартості останніх за часом надходження запасів (ЛІФО), нормативних витрат, ціни продаж [5, с. 34].

Підприємство має право самостійно обирати метод оцінки вартості запасів при їх вибутті, але у випадку вибору одного з наведених методів воно не має права його змінювати протягом податкового року для цілей податкового обліку (згідно Закону України „Про оподаткування прибутку підприємств” від 24.12.2002 р. № 349-IV зі змінами і доповненнями). Обраний метод оцінки вибуття запасів фіксується в наказі „Про облікову політику підприємства”. Законодавством України не заборонено використовувати на одному підприємстві одночасно декілька методів оцінки, але Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств” вводить обмеження: „Для всіх одиниць податкового обліку запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовується лише один з наведених методів” [6, с. 661].

Вибір того чи іншого методу оцінки запасів залежить від виду і характеру діяльності підприємства та специфіки галузі, до якої воно належить. Також на вибір методу впливає облікова політика та вид системи обліку. На діяльність підприємства мають свій безпосередній вплив економічні процеси, які відбуваються на макрорівні, тому, віддаючи перевагу одному із методів оцінки, підприємство в першу чергу повинно звертати увагу на економічну стабільність держави та інфляційні процеси. За часи незалежності Україна пройшла через роки нестабільності, які характеризуються високими темпами інфляційного зростання, знеціненням національної грошової одиниці, падінням обсягів виробництва. Але з 2000 р. українська економіка стала більш стабільною. Однак, не зважаючи на поліпшення темпів приросту ВВП за останні роки (у 2004 р. – 112,1%; у 2005 р. – 113,5%), в державі все одно відбувається коливання цін та рівня інфляції (у 2004 р.- 112,3%; у 2005 р. – 110,3%) [7, с. 6]. Це здійснює свій вплив на підприємницьку діяльність і змушує підприємства більш відповідально підходити до вибору методу оцінки запасів при їх вибутті.

На сьогоднішній день, на думку багатьох вчених, для домінуючої кількості українських підприємств найбільш раціональним буде використання методів ФІФО або середньозваженої собівартості (табл. 1).

Таблиця 1. Вплив методів оцінки запасів на показники діяльності підприємства

Показники діяльності підприємства	Метод середньозваженої собівартості	Метод ФІФО
Чистий прибуток	Набуває середнього значення	Набуває максимального значення
Кінцева собівартість запасів	Нижча за ринкову вартість	Наближена до їх ринкової поточної вартості
Собівартість реалізованої продукції	Набуває середнього значення	Знижується

Ці методи є найбільш поширеними як в Україні, так і за її межами, завдяки простоті їх використання та об'єктивності показників підприємницької діяльності [1, с. 292]. Існують підприємства, для яких найдоцільнішим буде використання інших методів.

Так, наприклад, для організацій, що займаються виконанням науково-експериментальних проєктів або індивідуальних замовлень, раціональним буде використання методу ідентифікованої собівартості. При застосуванні цього методу для кожної одиниці запасів використовується спеціальне маркування, яке дозволяє визначити її собівартість, таким чином підприємство може регулювати прибуток шляхом реалізації більш дорогих або більш дешевих запасів. На підприємствах промисловості зі складною технологією інколи використовують метод нормативних витрат. Даний метод є досить точним та систематичним, однак потребує регулярного перегляду норм витрат, щоб вони відповідали фактичним нормам, та ускладнює механізм включення запасів до собівартості готової продукції.

На підприємствах роздрібної торгівлі, які мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торгової націнки, доцільним є використання методу списання запасів за цінами продажу. Цей метод застосовують у тому випадку, коли використання інших методів невиправдане. Метод ЛІФО на сьогодні не використовується.

Для вибору методу, який є найефективнішим для списання запасів, доцільно зробити розрахунок результатів списання одних і тих же запасів різними методами, передбаченими П(С)БО 9 "Запаси". Проаналізувавши результати застосування методів ФІФО і середньозваженої собівартості,

можемо зробити певні висновки про їх вплив на вартість витрачених запасів та на їх залишки в балансі. Використання методу ФІФО призводить до зменшення вартості витрачених запасів і збільшення їх залишку. Перевагою даного методу є те, що вартість залишку запасів в балансі приблизно дорівнює їх ринковій вартості. Доцільність використання методу ФІФО на промисловому підприємстві залежить від рівня інфляції в державі. Даний метод доречно використовувати в умовах низької інфляції, а недоцільним є його застосування за умов високої інфляції, оскільки це призведе до завищення вартості залишків матеріальних цінностей та зниження собівартості готової продукції. У результаті застосування методу ФІФО за умов високої інфляції на підприємстві спостерігається завищений прибуток та, як наслідок, збільшення податкового зобов'язання з податку на прибуток.

Використання методу середньозваженої собівартості дає об'єктивну картину руху матеріальних цінностей на підприємстві. При застосуванні цього методу чистий прибуток буде мати середнє значення, яке найбільш відповідає фактичному. Доцільність використання даного методу оцінки запасів також обумовлена рівномірністю їх списання, реальністю стану залишків запасів в балансі та вартості витрачених матеріальних цінностей.

Таким чином, проаналізувавши переваги та недоліки кожного з цих методів, можна зробити висновок про те, що більш доцільним є використання методу середньозваженої собівартості. Він є ефективнішим в умовах інфляції (як при зростанні, так і при зниженні цін) на відміну від методу ФІФО, який виправдовує себе лише за умов низької інфляції. Також метод середньозваженої собівартості, в порівнянні з методом ФІФО, менш трудомісткий та простий у застосуванні для підприємств з великою кількістю запасів різної номенклатури.

Література

1. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності „Облік і аудит” вищих навчальних закладів / За редакцією проф. Ф.Ф. Бутинця. – 5-е вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП «Рута», 2003.- 726 с.
2. Баранівська Л. Особливості оцінки матеріальних запасів на підприємствах хлібопекарської галузі // Економіст. – 2006.- №4.- С. 44 – 46.
3. Басенко О.В. Визначення запасів та їхньої класифікації на підприємствах текстильної промисловості // Актуальні проблеми економіки. – 2005.- №2.- С. 119 – 125.
4. Лишиленко О.В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник. – Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2003.- 524 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 "Запаси", Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 №246. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 2.11.1999 за № 751/4044 // Все про бухгалтерський облік. – 2005. - №13. – С. 33 – 35.
6. Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств” від 28.12.1994 № 334/94 – ВР (зі змінами і доповненнями згідно Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 24.12.2002 № 349 – IV) // Україна. Закони. Основні чинні кодекси і закони України / Уклад. Ю. П. Єлісєвєнко. - К.: Махаон, 2003.- 976 с.
7. Індекси інфляції // Інформаційно-аналітична газета “Податки та бухгалтерський облік”. – 2006.- № 66 (937). – С. 6.